

TÜRKİYE'DE FINDIK

Türker DÖLEKOĞLU, TEAE

1. Giriş

Fındık ülkemizin geleneksel tarım ürünleri arasında önemli bir yer tutar. Yıllık ortalama üretim 500 bin ton civarındadır. Bu üretim, dünya toplam fındık üretiminin yaklaşık %80'ini oluşturur. İç tüketim yaklaşık 60 bin ton civarındadır. İhracatımızın %80'i AB ülkelerine yapılmaktadır. Türkiye 2000/2001 sezonunda 710 Milyon ABD Doları ve 2001/2002 sezonunda ise 612 Milyon ABD Doları ihracat geliri elde etmiştir.

2. Dünya'da Durum

Dünya'da bademden sonra en yaygın yetiştiriciliği yapılan sert kabuklu meyve fındıktır. En yaygın yetiştirildiği ülkeler Türkiye, İtalya, İspanya, ABD, Çin, İran, Yunanistan, Fransa, Rusya, Kırgızistan, Portekiz, Moldova Cumhuriyeti, Tacikistan, Gürcistan, Ukrayna, Tunus, Macaristan, Kıbrıs ve Kamerun'dur. Dünya üretimi yıllık ortalama 675 bin ton civarındadır.

Türkiye'den sonra en büyük üreticiler sırasıyla İtalya, ABD ve İspanya'dır. Dünyada yıllık ortalama 190 bin ton civarında fındık uluslararası ticarete konu olmaktadır. Türkiye'nin bu ticaretteki payı yıllara göre değişmekle beraber %80 civarındadır. İtalya

Lüksemburg da toplam %5 oranında fındık ihracatından pay almaktadır.

Tablo 1. Dünya Fındık Üretimi (1000 Ton)

	1999	2000	2001
Türkiye	530.000	470.000	630.000
İtalya	138.713	119.077	120.000
ABD	36.290	20.410	43.540
İspanya	27.800	17.800	26.200
İran	11.386	11.507	11.000
Çin	12.000	9.000	11.000
Azerbaycan	12.635	13.334	15.000
Yunanistan	2.500	2.500	2.500
Fransa	4.870	5.002	5.000
Diğer	25.869	22.624	11.135
Dünya	802.063	691.254	875.375

Kaynak: FAO

Tablo 2. Dünya Fındık İhracatı (1000 Ton)

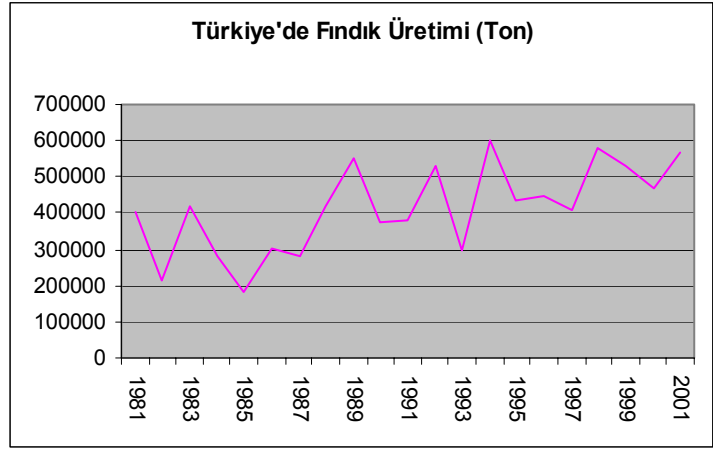
	1998	1999	2000
Türkiye	136.558	120.629	112.129
İtalya	16.014	18.331	14.691
Almanya	5.272	4.059	3.257
ABD	2.695	1.617	2.033
İspanya	3.268	4.422	5.326
Hollanda	1.224	920	984
Fransa	575	851	1.147
Çin	250	10	185
Belçika-Lüks	1.597	581	0
Diğer	4639	7979	12.860
Toplam	172.092	159.399	152.614

Kaynak: FAO

yaklaşık %10, ABD %3 ve İspanya %2 oranında bu ticareten pay almaktadırlar. Ayrıca fındığı işleyerek satan Almanya, Hollanda ve Belçika-

3. Türkiye’de Durum

Türkiye’de 550-600 bin hektarlık alanda fındık üretimi yapılmaktadır. Verim düzeyi İtalya ve ABD gibi üretici ülkelerden düşüktür. 1993-1999 dönemi ortalaması 93.9 kg/da buna karşın FAO verilerine göre ABD’de verim 249 kg/da. Fransa’da 194 kg/da’dır (DPT. Özel İhtisas Komisyonu Raporu). Türkiye’de fındık yetiştiren işletme sayısı yaklaşık 395 bin’dir. Bunların ancak %55’i Fındık Tarım Satış Kooperatiflerine üye durumdadır. Üretilen fındığın yaklaşık %95’i pazara sunulmaktadır. Yurt içi tüketimin yaklaşık 60 bin ton kabuklu fındık tüketimi olduğu tahmin edilmektedir. Fındık stokları üretimin. iç tüketim ve ihracattan fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Kampanya sonu itibariyle Fiskobirlik’in elinde 1995 yılından bu yana 60 bin ile 250 bin ton arasında değişen kabuklu fındık kalmaktadır. Besin özellikleri bozulmadan üç yıl süre ile depolanabilmekte bu sürenin sonunda ancak yağlık olarak değerlendirilebilmektedir. Yağ olarak değerlendirildiği takdirde değerinin yaklaşık %20’si fiyatla piyasada satılabilmektedir. Aşırı üretim stok problemleri yaratmaktadır.

Kampanya sonu itibariyle Fiskobirlik’in elinde 1995 yılından bu yana 60 bin ile 250 bin ton arasında değişen kabuklu fındık kalmaktadır. Besin özellikleri bozulmadan üç yıl süre ile depolanabilmekte bu sürenin sonunda ancak yağlık olarak değerlendirilebilmektedir. Yağ olarak değerlendirildiği takdirde değerinin yaklaşık %20’si fiyatla piyasada satılabilmektedir. Aşırı üretim stok problemleri yaratmaktadır.

Tablo 3. Türkiye Bölgesel Fındık Dikim Alanlarındaki Gelişmeler(Hektar)

YILLAR	Akçakoca Bölgesi		Ordu Bölgesi		Giresun Bölgesi		Trabzon Bölgesi		TOPLAM
	Hektar	Endeks	Hektar	Endeks	Hektar	Endeks	Hektar	Endeks	
1974-89 Ort.	100.281	125.42	144.781	136.795	99.625	125.37	48.812	112.41	393.500
1990	125.000	128.74	160.000	136.78	97.500	122.41	52.500	112.07	435.000
1991	130.000	129.18	165.000	137.04	97.500	121.89	53.000	111.90	445.500
1992	133.000	129.56	166.000	136.89	97.500	121.67	53.500	111.89	450.000
1993	139.000	129.57	176.000	137.45	99.000	121.06	56.000	111.91	470.000
1994	147.000	129.40	196.000	139.20	100.000	120.00	57.000	111.40	500.000
1995	147.000	129.40	196.000	139.20	100.000	120.00	57.000	111.40	500.000
1996	149.000	128.38	219.000	141.71	100.000	119.05	57.000	110.86	525.000
1997	149.000	128.38	219.000	141.71	100.000	119.05	57.000	110.86	525.000
1998	159.000	129.44	224.000	141.48	100.000	118.52	57.000	110.56	540.000
1999	159.000	129.44	224.000	141.48	100.000	118.52	57.000	110.56	540.000
2000	161.000	129.60	226.000	141.54	100.000	118.38	57.000	110.48	544.000
2001	164.000	129.93	227.000	141.42	100.000	118.25	57.000	110.40	548.000

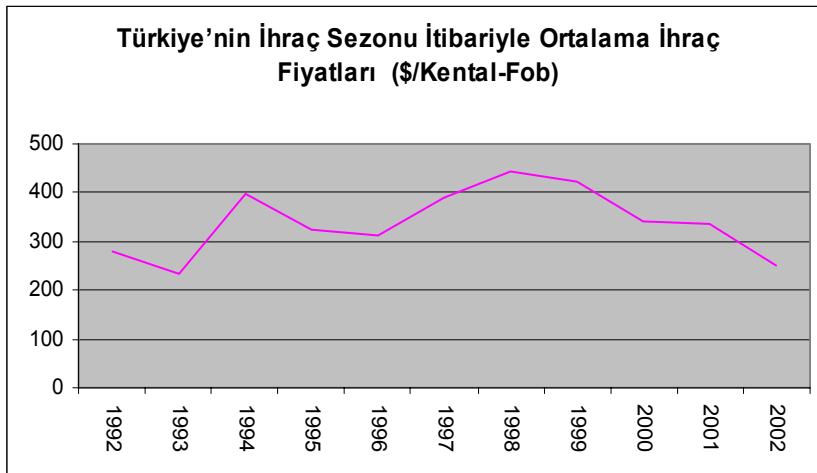
Kaynak: Fiskobirlik

Türkiye’nin fındık ihracatının genel olarak kabuklu fındık, kabuksuz fındık, fındık ezmesi, fındık unu, fındık püresi, fındık yağı fındık krokan ve işlenmiş fındık olmak üzere sekiz ana grupta gerçekleştiği görülmektedir.

2001 yılı fındık ihracatımızın % 69.1’i kabuksuz fındık, % 23.9’u işlenmiş fındık, %0.1’i kabuklu fındık, %1.2’si fındık unu, %5.2’si fındık püresi ve ezmesi % 0.5’i de fındık yağı şeklinde gerçekleşmiştir.

Türk fındığının dış piyasalardaki fiyat düşüşünün önüne geçilebilmesi için ve gelir sağlanması amacıyla 09.08.1983 tarihinden bu yana serbest ihracat kapsamında bulunmakta. fındık ihracatından Destekleme Fiyat İstikrar Fonu Kesintisi (DFİF) yapılmaktadır. Her türlü natürel iç fındık ihracatında 8Cent/kg karşılığı TL. Her türlü kabuklu fındık ihracatında 4 Cent/kg karşılığı TL. DFİF ‘e kesinti uygulanmaktadır. Fındık ihracatından DFİF’in yanında FOB ihraç bedelinin %0.4’ü oranında Fındık Tanıtım Fonu Kesintisi uygulanmaktadır.

Fındık ihracatımızda Avrupa Birliği ülkeleri en önemli yeri tutmakta ve bu ülkelerin payı ihracatımızdaki artışa paralel olarak artış göstermektedir. AB ülkelerinin toplam fındık ihracatımızdaki payı yıllar itibariyle değişmekle beraber %80-85 düzeyindedir. Fındık ihracatımız ülkeler itibariyle incelendiğinde 80 civarında ülkeye fındık ihracatı gerçekleştirildiği ve özellikle Uzakdoğu ülkeleri ve İskandinav ülkeleri ülkemiz fındığı için potansiyel arz eden pazarlar olarak dikkat çekmektedir. Sarımeşeli ve Aydoğmuş’un Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü için 2000 yılında yaptığı “Dünya Fındık Piyasasının Ekonomik Analizi ve Türkiye için Optimum Politikaların Saptanması” başlıklı çalışmada net ithalatçı konumundaki ülkelerin talepleri ile fındık ve badem fiyatı arasında çok belirgin bir ilişki bulunmadığı belirtilmektedir.

4. Genel değerlendirme

Bilindiği gibi ülkemizde ARIP projesi kapsamındaki “Alternatif Ürün Projesi” ile özellikle arz fazlası olan fındık ve tütünde üreticilerin faaliyet alanlarının, arz açığı olan ürünlere kaydırmaları planlanmaktadır. Özellikle fındık ürününde ortalama 550.000 ton üretimin yaklaşık 1/5’i arz fazlasını oluşturmaktadır. Piyasa fiyatının düzenlenmesi amacıyla piyasada alıcı bulamayan arz fazlası ürün Fiskobirlik tarafından satın alınmakta, bu ise kamunun yüksek maliyetle sağladığı kaynakların bir bölümünü maliyetin çok altında birliğe kredi olarak aktarmasını gerektirmektedir. Birlik tarafından satın alınan arz fazlası ürün birliğin elinde kalmakta bu nedenle kullanılan kredinin geri dönüşü de mümkün olmamaktadır. Uygulanacak olan alternatif ürün projesi ile fındık üreticilerine, söküm bedeli, girdi desteği ve bakım ve hasat masraflarının karşılanması nedeniyle uğradıkları gelir kaybı ödenecektir. Alternatif ürün olarak öngörülen bitkiler, ılıman iklim meyve türleri arasında yer alan şeftali, kiraz, vişne, ceviz ve Trabzon hurması, üzüm, meyveler gurubunda bulunan kivi, ahududu, böğürtlen ve kuşburnu ile yağlı tohumlu bitkiler arasında bulunan mısır, soya ve ayçiçeği ile yem bitkilerinden oluşmaktadır.

Ülkemizde iç fındık tüketimi yetersiz düzeydedir. Fındığın zorunlu ihtiyaç maddesi olmaması, fiyatının yüksek olması ve halkın satın alma gücünün düşük olması kişi başına düşen iç fındık tüketiminin düşük

düzeylede gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle iç tüketimin kısa zamanda artırılması mümkün görülmemektedir. Diğer yandan ülke içinde tüketilemeyen fındığın ihracatının da son 10 yılda bir sıçrama yapmadığı görülmektedir. Bu gün fındığın en önemli sorunlarından biri, bu stoklar, yani arz fazlası olan ve değerlendirebildiğimizden fazla miktarlarda fındık üretilmesidir. Bu nedenle alternatif ürün projesi bu anlamda fındık üreticisi çiftçilerimizin önümüzdeki yıllardaki maduriyetlerini önleyebilecek bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 10. Türkiye’nin Uzun Dönem Fındık Üretim-Tüketim Projeksiyonu (Ton. Kabuklu)

Yıllar	Üretim (1)	Endeks	İç Tüketim (2)	Endeks	İhracat (3)	Endeks	Toplam (2+3)	Endeks	Üretim Tüketim Farkı	Endeks
2000	554534	100	62931	100	449238	100	512169	100	42365	100
2001	569284	103	63834	101	461576	103	525410	103	43874	104
2002	584034	105	64737	103	473914	105	538651	105	45383	107
2003	598784	108	65640	104	486252	108	551892	108	46892	111
2004	613534	111	66543	106	498590	111	565133	110	48401	114
2005	628283	113	67446	107	510298	114	577744	113	50539	118
2010	702033	127	71961	114	572618	127	644579	126	57454	136
2015	775782	140	76476	122	634308	141	710784	139	64998	153
2020	849532	153	80991	129	695998	155	776989	152	72543	171
2023	893782	161	83700	133	733012	163	816712	159	77070	182

Kaynak: DPT. Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu

KAYNAKLAR:

- DPT. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu Fındık İşleme Sanayi Alt Komisyon Raporu
- FAOSTAT <http://apps.fao.org/>
- FİSKOBİRLİK <http://www.fiskobirlik.org.tr/istatis.htm>
- M. Sarımeşeli. O. Aydoğuş. 2000. Dünya Fındık Piyasasının Ekonomik Analizi ve Türkiye için Optimum Politikaların Saptanması. Proje Raporu 2000-6. Yayın No: 45. Temmuz. Ankara.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM). <http://www.tim.org.tr/ihracatkayit.asp>
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
- İGEME / DTM-EBİM Kayıtları

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

PK.34 06100 Bakanlıklar/Ankara

Tel:0.312.326 0006

Faks:0.312.322 8531

Web: <http://www.aeri.org.tr>

e-mail: aeri@aeri.org.tr